

Prosjektskisse

Mestringsguide for tunghørte i overgangen utdanning/arbeidsliv

Bakgrunn

Å være tunghørt kan være lite synlig for omverden, høreapparatet er gjerne det eneste tegnet på at en er hørselshemmet. Dette innebærer at en blir betraktet som hørende, selv om en har nedsatt hørsel. Ulike problematiske situasjoner kan oppstå, for eksempel i opplærings situasjoner i skole- og arbeidsliv og i de fleste sosiale aktiviteter, fordi det forutsettes normal hørsel i kommunikasjon med andre. Disse situasjonene stiller store krav til mestring hos tunghørte. Dette prosjektet har som mål å kartlegge hvordan tunghørte mestrer problematiske situasjoner i overgangen utdanning/arbeidsliv, og utarbeide en mestringsguide for tunghørte i denne livsfasen.

I følge St. meld. nr 40 (2002-2003) møter personer med nedsatt funksjonsevne fortsatt barrierer som hindrer like muligheter for aktivitet og deltakelse, de har vesentlig lavere yrkesdeltakelse enn befolkningen for øvrig. Dette gjelder også for hørselshemmede (Eide & Gundersen, 2004, Helsedepartementet & Sosialdepartementet, 2002). Hvilke barrierer dreier dette seg om, og hva gjør tunghørte for å mestre disse situasjonene?

Utdanning er den mest avgjørende faktor for om personer med nedsatt funksjonsevne kommer i arbeid. (St. meld. nr 40 2002-2003, NOU 2001: 22) Det er derfor viktig at tunghørte begynner på høgskole/universitet, gjennomfører utdanningen og klarer overgangen fra studier til arbeidsliv.

Overgangen fra høyere utdanning til arbeid kan være en kritisk fase spesielt for personer som har ulike behov for tilrettelegging (NOU 2001:22). Funksjonshemmede bruker all sin kapasitet til studier og til å få hverdagen til å fungere (NOU 2008:3). Dermed har de ikke tid eller overskudd til å opparbeide seg relevant arbeidserfaring under studietiden (NOU 2008:3, Sektnan, 2008, Berge & Lorentsen, 2009).

Karriereveiledning er viktig for funksjonshemmede, og veilednings- og rådgivningstjenestene ved de høyere utdanningsinstitusjonene bør styrkes (NOU 2008:3). I følge NOU 2008:3 har regjeringen derfor som mål å: "Lette overgangen mellom høyere utdanning og arbeid for studenter med nedsatt funksjonsevne."

Knut Dønnesen ved Arbeidsrådgivningskontoret i Trondheim (ARK) har kontakt med mange hørselshemmede studenter. Han påpeker hvor kritisk denne overgangsfasen er, og etterlyser kunnskap på dette området (Dønnesen, 2009). Slik kunnskap kan bidra til å øke veiledningskompetansen hos utdanningsinstitusjonene, der en mestringsguide for tunghørte kan være et redskap i dette arbeidet.

Krav til tilbud

For å kunne gi et godt tilbud til tunghørte, trenger hørselsfaglig personell å lære om rehabilitering. Rehabiliteringskunnskap og tverrfaglig samarbeid innarbeides som eget tema på fagplanene i de hørselsfaglige utdanningene som et tiltak for å heve kompetansen (Helsedepartementet & Sosialdepartementet, 2002). Ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Program

for audiografutdanning, inngår rehabilitering i undervisning ved tre-årig Bachelorutdanning. Her etterlyses det kunnskap om rehabilitering av hørselshemmede i ulike livsfaser.

For å kunne gi et godt tjenestetilbud mht. rådgivning/tilrettelegging/rehabilitering, er det nødvendig å vite noe om hva som kan sikre at hørselshemmede

- a) begynner med høyere utdanning?
- b) gjennomfører høyere utdanning?
- c) klarer overgangen fra høyere utdanning til yrkeslivet?

Prosjektet "Tunghørte studenter – mestring"

"Tunghørte studenter – mestring" er et flerårig prosjekt støttet av Helse- og Rehabilitering som ble avsluttet sommeren 2007 (Kjeka, 2007). Dette prosjektet hadde fokus på pkt. b); Hva trenger tunghørte studenter av tilrettelegging eller rehabilitering for å gjennomføre høyere utdanning? I prosjektet ble det intervjuet tunghørte studenter i Trondheim for å avdekke mestringsstrategier/mestringsressurser som de benyttet underveis i studiet. Studentene hadde selv gjort seg mange erfaringer med det å studere, og de kom med tips/råd til andre tunghørte studenter. I prosjektet ble det utarbeidet en mestringsguide der denne informasjonen ble systematisert. Mestringsguiden er bl.a. å finne på Hørselshemmedes Landsforbunds Ungdom (HLFU) sine nettsider (www.hlfu.no) og nettstedet www.universell.no.

Berge & Lorentsen (2009) har gjennomført et prosjekt som heter "Fra skolebenk til arbeid" hvor de peker på utfordringene for tunghørte i denne fasen. Her understreker informantene hvor viktig trygg identitet og tro på egen evne til å mestre er som grunnlag for prosessen fram mot yrkesdeltakelse (Berge & Lorentsen, 2009). Kartleggingen som er gjort i prosjektet "Fra skolebenk til arbeid" danner grunnlag for arbeid med å utarbeide mestringsguide for tunghørte, slik at de kan mestre utfordringene og lykkes med å skaffe seg jobb etter utdanning.

Fokus for prosjektet og teoretisk forankring

Dette prosjektet avgrenses til pkt. c); Hva trenger tunghørte av tilrettelegging eller rehabilitering for å klare overgangen fra høyere utdanning til yrkeslivet? Fokus er rettet mot **tunghørte som er i overgangsfasen fra utdanning til arbeidsliv.**

En nærliggende helsepsykologisk tilnærming til emneområde vil være å se på mestring hos tunghørte. Å mestre blir brukt i vanlig dagligtale om å klare/greie noe. I psykologien har begrepet mestring hatt noe ulik betydning avhengig av hvilken tradisjon som har benyttet begrepet (Kjeka, 1996).

En stor del av forskningen har forsøkt å identifisere basale dimensjoner ved mestring der bl. a. Folkman et.al. (1986) identifiserte åtte mestringsstrategier, som deles inn i problemfokuserte og emosjonsfokuserte strategier. Mestringsstrategier er nært knyttet til begrepet mestringsressurser, og kan direkte eller indirekte påvirke mestringsprosessen (Stroebe & Stroebe, 1995).

Ved å ta utgangspunkt i tunghørtes egne erfaringer og se på hva de selv anvender av mestringsstrategier/mestringsressurser, kan kunnskap om mestring fremme brukermedvirkning i rehabiliteringsprosessen. For i følge St.meld. nr 21 (1998-99) vil

brukerne: ”... vite kva som hindrar dei i å delta sosialt og i samfunnet, og kva faktorar som kan gi sterkare styring over eige liv”.

Mestringsdefinisjon som er valgt for prosjektet, er Folkman et.al. (1986) sin definisjon:

”the person’s cognitive and behavioral efforts to manage (reduce, minimize, master or tolerate) the internal and external demands of the person-environment transaction that is appraised as taxing or exceeding the resources of the person”

Det er derfor naturlig å stille følgende spørsmål som prosjektet vil belyse:

- Hvilke situasjoner er problematiske for tunghørte i overgangen fra utdanning til arbeidsliv?
- Hvilke mestringsstrategier tar de i bruk når de møter hindringer?
- Hvilke mestringsressurser (interne/eksterne) har betydning for mestring hos tunghørte i denne overgangsfasen?

I prosjektet er fokus rettet mot tunghørte som lykkes i å få arbeid etter endt utdanning. De vil kunne bidra med verdifull kunnskap om hvilke suksessfaktorer som kan lette overgangen fra studier til arbeid for denne gruppen.

Målsetting med prosjektet

Hovedmålet med prosjektet er å avdekke mestringsstrategier/-ressurser som unge tunghørte anvender i overgangen fra utdanning til arbeidsliv. Delmålet er å formidle resultatene fra prosjektet til både brukerne og faggrupper/-miljø. Denne formidlingen av kunnskap vil skje på flere måter:

- 1) Mestringsguide – folder med tips/råd til nydannede tunghørte som skal begynne i jobb. Det er inngått avtaler med prosjektets samarbeidspartnere om at mestringsguiden vil legges ut på aktuelle nettstedet for å gjøres mest mulig tilgjengelig.
- 2) Fagrapport til faggrupper/-miljø. Legges inn i databasen HiST BRAGE slik at den kan søkes opp via BIBSYS.
- 3) Fagartikkel i ”Audiografen” og omtale i ”Din Hørsel”
- 4) Undervisning i rehabilitering ved Program for audiografutdanning (HiST) underveis i Bachelorstudiet og i en fordypningsmodul i rehabilitering.
- 5) NAV: Det er avtalt at mestringsguiden skal spres lokalt og sentralt i NAV

Mestringsguiden er planlagt som en kortfattet folder som vil kunne forberede tunghørte på arbeidslivet slik at de kan lykkes med å skaffe seg en jobb og beholde den. Det vil bli tatt opp hva som er problematiske situasjoner for hørselshemmede, og konkrete tips om hvilke mestringsstrategier/mestringsressurser som kan bedre mestringsevne hos unge tunghørte hentet ut fra materialet i rapporten. I tillegg bør det henvises til ulike tjenester som kan bidra med tilrettelegging/rehabilitering slik at tunghørte vet hvor de kan henvende seg ved behov.

Målgrupper

Målgrupper for prosjektet er unge voksne tunghørte som skal ut i yrkeslivet etter avsluttet utdanning, og fagpersoner som er i kontakt med brukerne i denne overgangsfasen. Resultatene fra prosjektet blir presentert i en mestringsguide og fagrapport, og vil bli formidlet til ulike fagmiljø og brukerorganisasjon.

Disse er:

- Kompetansesentra for hørselshemmede (6), VOX
- Rådgivningstjeneste for studenter ved Universiteter (4) / Høgskoler (26)
- SYA/ARK (5)
- Fylkesaudiopedagogene (40)
- Program for audiografutdanning (40 stud. pr. år + videreutd.) (HiST)
- Program for tegnspråk og tolkeutdanning (HiST)
- HLF – HLF ungdom

Virkemidler/Tiltak

Struktur og framdrift av utviklingsarbeidet

For å få fram tunghørtes egne erfaringer med å begynne i arbeid, gjennomføres en kvalitativ undersøkelse med åpne, individuelle intervju med bruk av intervjuguide. Alle opplysninger fra intervju vil bli behandlet fortrolig, og prosjektleder har taushetsplikt. Informasjon fra intervju skal anonymiseres. Undersøkelsen baseres på frivillighet, og en kan trekke seg når som helst uten å angi noen begrunnelse. For å delta kreves det skriftlig samtykke. Informantene følges over en periode på over to år, og intervju foretas på flere tidspunkt underveis i prosjektet. Intervjuet vil foregå med bruk av båndopptaker samt notering underveis i intervjuet. Samtalen transkriberes for analyse. Deretter vil materialet bli analysert ved hjelp av deskriptiv koding, fortolkende koding og mønsterkoding (Langdridge, 2006). Etter analysen vil data presenteres i rapportform slik at funnene vil være tilgjengelige for lesere av fagrapporten. Det er viktig at funn fra prosjektet når de ulike gruppene som kan ha nytte av denne kunnskapen. Derfor spres rapporten til nevnte målgrupper, samt at fagartikler publiseres i aktuelle tidsskrifter for å nå ut til flest mulig lesere. Kunnskap fra prosjektet vil også integreres i undervisning ved Program for audiografutdanning. Mestringsguide vil bli utarbeidet som en folder, men for å nå flest mulig, vil den legges ut på aktuelle nettssteder til samarbeidspartnerne. Det inngått en avtale med Knut Dønnesen (ARK) at mestringsguiden skal spres lokalt og sentralt i NAV. Mestringsguiden er også aktuell for nettstedet www.universell.no. Rådgivningstjenesten for studenter med funksjonshemninger v/NTNU ved Ketil Knarlag og v/HiST ved Oddrun Bollingmo ønsker å legge ut mestringsguiden på deres nettsider. I tillegg vil den være å finne på HLF sine nettsider.

Prosjektleders samarbeidspartnere i Trondheim kontaktes for å få tilgang til aktuelle informanter til prosjektet. Informantene velges ut etter følgende kriterier. De vil være:

- Tunghørte (ikke døve)
- I overgangsfasen studier/arbeidsliv
- Alder: Mellom 23-35 år

Utvalget vil ha en variasjon mht. variabler som kjønn, høreapparatbruk og type studier. Det vil bli foretatt et selektivt utvalg. Informantene som blir plukket ut, må ha lyktes med å skaffe seg jobb fordi de vil bli intervjuet om veien de gikk fra studier til arbeid, og hva de mener selv bidro til suksess. Antall personer settes til 8-10 informanter. Dersom det er behov for mer informasjon, økes antall informanter. Det er gode muligheter for tilgang på tunghørte informanter i følge Knut Dønnesen (ARK) og Oddrun Bollingmo, rådgiver ved HiST.

Framdriftsplan

Prosjektleder skal gjennomføre prosjektet i 40 % prosjektstilling i tre år. Prosjektet er et utviklingsprosjekt der det vil være ulike faser i prosjektet. I det første året vil det være fokus

på kartlegging og delvis systematisering av materialet. I det andre året vil det være fokus på systematisering av materialet. I det tredje året (2. halvår) vil det være fokus på formidling av resultatene.

År 1	1. kvartal 2011	Litteratursøk, kontakte samarbeidspartnere for å få tilgang på informanter, utarbeide informasjonsskriv og samtykkeerklæring
	2. kvartal 2011	Litteratursøk, forberede intervjuundersøkelsen bl.a. utarbeide intervjuguide.
	3. kvartal 2011	Litteratursøk, fullføre intervjuguide, kontakte informanter.
	4. kvartal 2011	Forberede og gjennomføre intervju av informanter 1. gang, transkripsjon.
År 2	1. kvartal 2012	Bearbeiding, analyse av innsamlet materiale, starte skriving av fagrapport.
	2. kvartal 2012	Analyse av innsamlet materiale, skriving av fagrapport.
	3. kvartal 2012	Forberede og gjennomføre intervju av informanter 2. gang, transkripsjon.
	4. kvartal 2012	Bearbeiding, analyse av innsamlet materiale, skriving av fagrapport.
År 3	1. kvartal 2013	Analyse og skriving av fagrapport.
	2. kvartal 2013	Utarbeide mestringsguide
	3. kvartal 2013	Skriving av fagrapport og skriving av fagartikler.
	4. kvartal 2013	Skriving av fagartikler. Utsending av fagrapport, fagartikler og mestringsguide. Mestringsguide legges ut på aktuelle nettsider til samarbeidspartnerne.

Budsjett:	2011	2012	2013
Lønn, sosiale utgifter			
Prosjektleder, 40% i ltr. 60	242 025	242 025	242 025
Innkjøpte tjenester/honorar	140 769	112 271	106 392
Reiseutgifter	16 000	16 000	3 600
Transkripsjon	10 000	10 000	
Trykking/spredning			10 000
	408 794	380 296	362 017

Samarbeidspartnere:

I forbindelse med prosjektet ”Tunghørte studenter – mestring” ble det knyttet gode kontakter med flere samarbeidspartnere i Trondheim (Kjeka, 2007). Det var: Rådgivningstjenesten for studenter med funksjonshemninger v/NTNU ved Ketil Knarlag og v/HIST ved Oddrun Bollingmo, Møller Kompetansesenter og Arbeidsrådgivningskontoret i Trondheim (ARK) ved Knut Dønnesen. Alle stiller seg svært positive til prosjektet, og er interessert i mer kunnskap og redskaper i arbeidet med tunghørte. Det er inngått en avtale om at disse samarbeidspartnerne er behjelpelig med å skaffe informanter. Dersom prosjektet blir gjennomført, vil samarbeidspartnerne få tilgang på mestringsguide og fagrapport til bruk i deres videre arbeid med å lette overgangen studier/jobb for tunghørte.

Organisering:

Styringsleder: Studieleder ved Program for Audiografutdanning Arne Vik

Oppstart/Avslutning:

Oppstart 01 01 11. Avslutning 31 12 13.

Kontaktperson:

Prosjektleder:

Anne Marie Kjeka

Høgskolelektor – cand.polit. (hovedfag i psykologi)

Program for audiografutdanning, Avd. for helse- og sosialfag, Høgskolen i Sør-Trøndelag

7004 TRONDHEIM

Tlf 73 55 91 72 (a)

970 39 663 (mobil)

E-post: anne.m.kjeka@hist.no

Referanseliste:

- Eide, A. H., Gundersen T. (2004)
Hørselshemmede i arbeidslivet. En studie om sammenhenger mellom hørselshemning, psykososialt funksjonsnivå og arbeidsdeltakelse. SINTEF – Helse, Oslo.
- Berge, A.R., Lorentsen, Ø. (2009)
”Ingen forstår hvor slitsomt det er”. Hvordan unge med nedsatt hørsel opplever skolegang og overgangen skole – arbeid. Rehab-Nor.
- Dønnesen, K (2009)
Arbeidsrådgivningskontoret i Trondheim (ARK)
Personlig meddelelse
- Folkman S., Lazarus R. S., DeLongis A., Gruen R. J. (1986)
Appraisal, coping, health status and psychological symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 571-579.
- Helsedepartementet, Sosialdepartementet (2002)
Et helhetlig rehabiliteringstilbud til hørselshemmede. Plan for utvikling og organisering av tjenestetilbudet.
- Kjeka, A. M. (1996)
Cøliaki og mestring. Hvilken betydning har mestringsressursene sosial støtte, kontroll og holdninger for cøliaki og konsekvent glutenfri diett? Hovedfagsoppgave.
- Kjeka, A. M. (2007)
Tunghørte studenter – mestring. Hvilke mestringsstrategier/mestringsressurser tar tunghørte i bruk under høyere utdanning?
- Langdridge L. (2006)
Psykologisk forskningsmetode. En innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- NOU (2001:22)
Fra bruker til borger. En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer.
- NOU (2008:3)
Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning.
- Sektan, E. (2008)
Overgang studier – arbeidsliv. Et samarbeidsprosjekt rettet mot studenter med tilretteleggingsbehov ved NTNU og HiST. Sluttrapport.
- St. melding nr 21 (1998-1999)
Ansvar og mestring. Mot ein heilskapleg rehabiliteringspolitikk.
- St. melding nr.40 (2002-2003)
Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne.

Stroebe W., Stroebe M.S. (1995)
Social Psychology and Health. Buckingham: Open University Press.